

A jövedelemadó szocialista variánsa — összehasonlító jogi megközelítésben

I.

Korszakunkban a tőkés és a szocialista államok gazdasági mechanizmusában a gazdasági-pénzügyi politika és jogpolitika az adózási viszonyokat és ezek jogintézményeit bonyolult jogi normarendszerrel tartják mozgásban. A mechanizmusok radikális átalakítása (vagy óvatos reformjai) az adórendszerek változásaiban is kifejeződnek. Az utóbbi másfél évtizedben a tőkés államok egyeztetett forgalmi adó (VAT) jogalkotása és a bevezetett vagy a következő évekre tervezett, de már „tudományos előkészítés” alatt álló és vita tárgyúal is szolgáló jövedelemadó reformjai igazolják ezeket a megállapításokat. A szocialista államok a tervszerű piacgazdasági rendszer kialakítása, illetőleg megközelítése érdekében hajtják végre gazdasági reformjaikat, ezek centrumában a vállalati jövedelemszabályozás és a személyi jövedelemadóztatása állanak.

E nagy kérdéskörből választottuk ki a jelen dolgozat tárgyúal a személyi jövedelemadóztatás közvéleményt és a politikát egyaránt foglalkoztató és irritáló témáját. Első jellemzőként azt kell megállapítani, hogy mindkét társadalmi-gazdasági rendszer jogalkotása a „történeti összehasonlítás” és e jogintézményre vonatkozó elméleti ágazati jogösszehasonlítás tanulságait hasznosítva „összehasonlító adójogalkotást” valósított meg, tehát az érdekelt szférában tapasztalatot és anyagot gyűjtöttek nemzeti jogszabályok elkészítéséhez.¹ A jövedelemadó egyike azon pénzügyi kategóriáknak, amelynek régi gyökere van, emellett bevált gyakorlat és szerkezeti hasonlóság ismerhető fel a divergáló rendszerekben, de természetesen a politika az, amely meghatározza a tartalmát, tehát hogy milyen alanyok felé, milyen koncepcióval érvényesíti az állam jövedelemadóztatási felségjogát.

A szakirodalom alapján úgy tűnik, hogy valóságos reneszánsza van az adójogi összehasonlításnak. A nyugati tudomány az integrációs együttműködés, az antiinflációs politika, foglalkoztatottság stb. céljainak szolgálatában átfurmált és harmonizált nemzeti jövedelemadókat vizsgálja és készít receptet a kormányoknak a sokszor elgondolkozottató eredményt hozó vizsgálat alapján (Anglia, NSZK). A nyugati politika és közgazdaság szakértői emellett a komparatiztika módszerével tanulmányozzák a szocialista államok adórendszereit is, különös tekintettel a külföldieket érintő jogviszonyok normáira, ezek között elsősorban a jövedelemadóra irányítják figyelmüket.² Mindezt nem csak intellektuális kedvtelésből, ha-

¹ A jogösszehasonlításra itt adaptáltuk Szabó Imre téziseit az adójogra. (Szabó Imre: *Összehasonlító jog. Állam- és Jogtudományi Enciklopédia*. Bp. 1980. II. köt. 1318. s. köv. p.)

² Az irodalomból: *L. M. Stern: Taxation in East European Countries. An introduction. European Taxation*, 1980. 106. s. köv. p.; *Herwig Haase: Direct taxes in East and West. Bulletin for International Fiscal Documentation*, No. 7. 1987.; *W. G. Kuiper: The structure and developments of socialist tax law from the Western point-of-view. Bulletin*, No. 11. 1985.; *Helmut Debatin: The role of tax treaties an instrument of economic cooperation between "capitalist" and "socialist" countries. Bulletin*, No. 11. 1985.

nem azért, hogy jól ismerjék azt az adójogi atmoszférát, amellyel találkoznak ha gazdasági kapcsolataikat (személyi és vállalati) ebben az irányban is kiterjesztik (kettős adóztatási egyezmények alkalmazása). Sok érdekes nyugati tanulmány igazolja ezt a megállapítást is. (Az 1987-ben rendezett salzburgi első Kelet-Nyugat-i adókonferencia témáinak centrumában is az általános adó-jogösszehasonlítás eredményeinek értékelése és vitatása állott.³) A szocialista jogösszehasonlítás ezen a téren inkább „belső jogösszehasonlításra” irányul, tehát azt vizsgálja, hogy a szocialista államok jövedelemadóit milyen funkciókat látnak el és milyen „tár: adalmi-gazdasági hozammal” a gazdaság szférájában.

Ebben a bevezető részben jelezni kell, hogy a jövedelemadót klasszikus fogalmával ellentétben szűkebben értelmezzük, tehát csak a természetes személyek adójogára vonatkozik a következő fejezetrészekben talán sok tekintetben vitatható fejtegetésünk. Utalni kell még arra is, hogy az összehasonlító adójog kénytelen támaszkodni a pénzügytanra: minden megállapítást a pénzügytan tézisen keresztül kell deklarálni, mert az egyes adónemek elnevezése megtévesztő, az elnevezés sokszor nem fedti a tartalmat, illetőleg ugyanazon tartalom több adójogi kategória alatt lelhető meg.⁴ A jogi személyek esetében a jövedelemadó és nyereségadó terminusát is használják, a természetes személyek jövedelemadója esetleg csak a jövedelemadóval összekapcsolható vagy azt helyettesíthető hozadéki adó stb. Ezeket a szempontokat a gyakorlati jogalkotásnak is figyelembe kell venni, illetőleg ezek ismeretében lehet az elméletnek megfelelő adónemek bevezetését a gazdaságpolitikának ajánlani.

II.

Az adóelméletnek, hogy eredményeit a gyakorlat (a társadalompolitika, a jogalkotás stb.) és hasznosítani tudja ki kell terjedni a történeti háttér kutatására is, mert a múlt ismerete nélkül a jelen nem érthető meg. A személyi jövedelemadó eredete és fejlődése immár kétszáz éves múltra tekinthet vissza és nekünk úgy tűnik, hogy logikus jogi struktúrájától már alig lehet elszakadni. Ugyanekkor azok az érvek, amelyekkel bevezették talán ma sem vitathatók: adóztatni kell a személyi teherbíróképesség szerint, adózási „igazságot” kell tisztelni. Ilyen értelemben egységes jövedelemadó és mentalitás alakult ki, amely uralja a nyugati ipari államok gazdaságpolitikáját. Ennek megfelelően szinte azonos koncepcióval alakultak ki a nemzeti jövedelemadók vagy változtak meg, erre vonatkozólag jó példa a Közös Piac létesítése utáni „adómozgalom”, amely a jövedelemadók változásait is kikényszerítette. Ilyen aspektusból vizsgálta a jövedelemadóztatás sorsát kitűnő munkájában Bernhard Grossfeld, aki felderítette, hogy Adam Smith téziseit a jövedelemadóztatásról mennyiben vették át a gyakorlatba a XVIII. századtól.⁵ Ez az adókarrier a napóleoni háború alatt kezdődött, Anglia és Poroszország voltak első bevezetői, elsősorban kincstári kényszer alatt, majd általánossá tették ezt az adót és kialakult egy nyugat-európai adóideológia. Grossfeld munkája több tekintetben is úttörő: a történeti jogösszehasonlítással jut el a jelenkorig és segít megérteni a fejlődés történetét egészen addig a pontig, amettől kezdve azt a szocialista államok is alkalmazni kezdték, tehát megjelent a jövedelemadó szocialista variánsa. (De gondolkodni kell Smith tézisein is: a jövedelemadó igazságos, mert szorosan simul az egyének

³ „The First East—West Tax Conference” (1987) témánkat érintő értekezéseit publikálja a Bulletin, No. 7. és 10. 1987.

⁴ Wittmann követve Nöll rendszerét a következő adócsoportosítást állítja fel: vagyonadók — bevételi adók (ezek között van a jövedelemadó, a hozadéki adó és a jogi személyek nyereségadója) — kiadási adók (forgalmi és fogyasztási adó) *Walter Wittmann: Einführung in die Finanzwissenschaft. 2. Auflage. 1975. Stuttgart. II. Teil 29. p.*

⁵ *Bernhard Grossfeld: Die Einkommensteuer. Geschichtliche Grundlage und rechtsvergleichender Ansatz. Tübingen, 1981.*

adózási teherbíróképességéhez, ugyanekkor kellemetlen is, mert az adózó ki van téve a hatóság zaklatásának, az adóztató hangulatának⁶ esetleg ez is kérdés lehet a szocialista gyakorlatban).

Ez a dolgot nem riválisa a Grossfeld-féle munkának a szocialista adójog területéről, csupán egy rövid értékelés és kezdeményezés a téma szélesebb tudományos feldolgozására. A következőkben tehát áttekintjük a szocialista jövedelemadó azon modelljét, amely elsőként jelent meg a fejlődés útján és amely meghatározta — az ismert politikai indítékokból is — a népi demokratikus jogfejlődést is, tekintettel arra, hogy a jogrendszerek mindig hatnak egymásra. Az összehasonlító jog igazolja, hogy ebben az esetben a szovjet modell alakította ki azt a jövedelemadó koncepciót, amely még ma is uralja a gazdaságpolitikát. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy ez a gazdasági reformok útjában állana: az egyes államok ezután megfelelően átigazított vagy a hagyományokhoz még mindig ragaszkodó jövedelemadó rendszereket működtetnek.

III.

Az általános jogösszehasonlítás (tehát a rendszerek közötti) alapján kitűnik, hogy Nyugaton egységes jövedelemadó rendszer van, tehát az minden jövedelmet megragad, szellemi tevékenység, iparűzés, mezőgazdaság, vagyonhasznosítást stb. jövedelme a belföldinek és külföldinek egyaránt adóztandó. Ehhez kapcsolódik több olyan preferencia, amely finomabban véteti figyelembe a teherbíró képességet (nem mindegy, hogy az adóalanynak hány személy eltartásáról kell gondoskodni, esetleg rokkanttá minősítették stb.). Ugyanekkor általános elv az is, hogy a „world-wide income” elvet alkalmazzák, tehát bárhonnan származó jövedelmet megtalál ez az adó.

A jövedelemadó szocialista modellje ennél egyszerűbb volt, amit történeti-politikai okok magyaráznak a forradalom utáni helyzetben. A jövedelemadó „világtörténetében” új szakasz kezdődött a glóbus keleti felén. A Szovjetunióban 1922-ben vezették be először a vagyonadóval kombinált jövedelemadót, amely az új gazdasági politika (NEP) célját szolgálta. 1924-től megszűnt vagyonadó jellege és az adó elsősorban az osztálymegkülönböztetés elvét alkalmazta.⁷ Az adófizetőket négy kategóriába sorolták: alkalmazottak, magánvállalkozók, vállalati alkalmazottak, nyugdíjasok és más olyan személyek, akiknek nem munkából származott jövedelmük volt. (Ekkor még ide tartoztak a jogi személyek is, mint pl. a részvénytársaságok.) Először tehát nem a gazdaságpolitikai, hanem a társadalompolitikai és osztálypolitikai cél dominált. Pár év múlva az adó jellege megváltozott: gyakorlatilag a bérből és fizetésből élők adója lett, tehát a jövedelemadó „kereseti adó” formáját alkalmazták, azaz a bruttó bérből levont adót kellett fizetni, amely mellé más állami adó nem járt. Emellett az igen szűk körű kisipari-szolgáltató tevékenységre engedélyt kapott személyek adóztak. Ez az adózási rendszer tehát rendkívül egyszerű volt, adótechnikai szempontból is, hozamát tekintve pedig az államháztartásnak szinte a második világháborúig évi 4—7% bevételt eredményezett, az állami bevételek elsősorban a szocialista szektor költségvetési bevételeiből származtak. Mindehhez csatlakozott a mezőgazdasági adó, amely a mezőgazdasági jövedelmeket terhelte, de ez pénzügytani szempontból vagyonadó volt, egyben hozadéki adó is, mert a tényleges jövedelemtől függetlenül egy általában elérhető átlagjövedelmet jelöltek ki adóalapként. Az adómértékek differenciáltak voltak, pl. területenként a föld termelékenységétől, a piaci viszonyoktól, az öntözési lehetőségektől stb. függően. Ez a rend-

⁶ *Adam Smith: The Wealth of Nations. Book V. (1778).*

⁷ *Franklyn D. Holzman: Soviet Taxation. Cambridge. 1955. 181. p.*

szer 1953-tól a mai napig szinte változatlan (korrekciókat az adómértékekben eszközöltek).⁸ A jövedelemadó terén azonban mégis volt egy figyelemre méltó változás 1987-től — erre a témára az V. fejezetben visszatérünk.⁹

Előttünk áll tehát egy kettős tagozatú jövedelemadó-rendszer — legalábbis az elnevezést illetően. A városi és falusi jövedelmek elválasztott adóztatását a továbbiakban is indokolt-nak tartja a szovjet adópolitika, ezekhez csatlakoznak még más, jövedelmet terhelő kiegészítő adók is.

Ennek a modellnek az átvételét vállalták a népi demokratikus államok a tervgazdálkodás bevezetésekor, mint bevált és tapasztalt formát, azon koncepció alapján is, hogy a szocialista népgazdaságban a lakossági adórendszer egyszerűsítése követelmény. Fel kell ismerni, hogy ez a kettősség a par excellence jövedelemadót megfosztja egyik forrásától, azaz a mezőgazdaság valóságos jövedelmeit terhelő adórésztől és így kedvező termelési körülmények és eredmények esetében több állami bevételtől is. A mezőgazdaságot azonban érdekeltté kell tenni, ami lineáris hozadéki adóval inkább elérhető.

IV.

A címben jelzett, de már a jelenkori téma explikálására vállalkozunk ebben a fejezet-részben. A második világháború utáni időszakban az ún. kettős jog korszaka után, tehát a tervgazdálkodás bevezetésével és új alkotmányok kihirdetésével az európai népi demokratikus államok adójogának új fejlődési szakasza kezdődött el. A jövedelemadó szempontjából érdekesen jellemző: általában azonos célú és szerkezetű rendszerek alakultak ki a lakossági adóztatás területén. Hely hiányában azonban eltekintünk a népi demokratikus történelmi fejlődés részleteinek bemutatásától és a jelenlegi helyzetre koncentrálnak a tudományos érdeklődést. Mint jeleztük, mindenütt van személyi „jövedelemadó rendszer”, mégpedig a szó nyelvtani értelmében is ti. nem egy, hanem több jövedelemadó funkcionál egy államon belül, de természetesen egyes elemeinek politikai és pénzügytani nyomatéka államonként és időszakonként változik. Sőt még tovább: az ázsiai szocialista államokban is megindult egy ilyen fejlődés és eltekintve a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságtól, amely nem ismer adó-rendszert, a többi államban, tehát Mongóliában,¹⁰ Kínában¹¹ és Vietnamban¹² is funkcionál a jövedelemadó, mégpedig elsősorban a magánszektor, a kisvállalkozások szférájában; az állami alkalmazottak általában nem adóalanyok, ami számukra vigasz lehet, de ezt „el-lensúlyozza” az, hogy viszonylag alacsony az alkalmazotti bér és így a bruttó bért nettó bérnek is lehet tekinteni. (Számos kiadást magára vállal az állam, tehát a juttatások feltételezik azt, hogy alacsonyabb munkabér is megfelelő a teljesítmények honorálására.)

⁸ A szovjet jogfejlődést illetően a jelenlegi helyzetet tárgyalja: *Hans Janus*: Steuerrecht und internationales Steuerrecht der Sowjetunion. Frankfurt am Main—Paris, 1987. 286. p.; *Heinz Kolms*: Finanzwissenschaft. Band III. Berlin, 1976. 28—30. p.; *Tibor Nagy*: USSR: The 1984 Budget Act and the tax system. Bulletin, 1984. 311—315. p és 450. p.

⁹ A Szovjetunióban tervezték a lakosság jövedelemadójának fokozatos megszüntetését, erről 1960-ban törvényt is hoztak, amelyet később hatályon kívül helyeztek. A kérdést tárgyalja: *Wessely Antal*: A lakosság egyes adóinak fokozatos megszüntetése a Szovjetunióban. Pénzügy és Számvitel, 1961. 256—258 p.

¹⁰ *Nagy Tibor*: A Mongolo Népköztársaság állambevételi rendszere. Pénzügyi Szemle, 1973. 5. sz.

¹¹ *Eugen Jehle*: Investment and taxation in the People's Republic of China. 4th expanded edition. Amsterdam, 1983. Ua.: Kürzliche Entwicklungen im Steuerrecht der Volksrepublik China. Bulletin der Wirtschaftskammer Schweiz—China. No. 2. 1986. 42—44. p.

¹² *Tibor Nagy*: Vietnam: changes in its taxation. Bulletin, No. 11.1987.

A következőkben összefoglaljuk az európai szocialista államok adórendszerének és adójogának jelenlegi állapotára koncentráltan azokat a jellemzőket, amelyeket egy szerény összehasonlító jogi tanulmányozás alapján a jövedelemadóztatás területén felfedezhetünk.

Az alábbi pontok kifejtése előtt még utalni kell arra, hogy a gazdaság-politikák és a szakirodalom behatóan foglalkoznak a gazdasági mechanizmusok továbbfejlesztésével. Ennek keretében a piaci viszonyoknak teret adó gazdaságpolitika, de a hiánygazdaság is ösztönzi a kisvállalkozások, a magángazdaság körének kifejlesztését, gazdasági lehetőségeik bővítését. Tudomásul veszi a gazdálkodás második és további szektorainak térfoglalását. Mindennek vannak kedvező és kedvezőtlen gazdasági és társadalmi kihatásai. Az eredmény ismert: lassan nagy jövedelemkülönbségek alakultak ki a mechanizmust már bevezető államokban, s e jövedelemkülönbségek tompítására kénytelenek lesznek bevezetni a határos általános jövedelemadóztatást, annak különböző formáit. Kína 1987-től alkalmazza a magas összjövedelemre kivetendő általános jövedelemadót, tehát ebben a vonatkozásban úttörő (lásd Heti Világgazdaság 1987. április 4-i és Népszabadság 1986. november 12-i számai). Az adó így társadalmi feszültségek feloldásának eszköze is s egyre inkább nagyobb nyomatéka lesz fiskális funkciója.

A szocialista államokban a lakosság igen differenciált adórendszer alanya: vagyonadók, forgalmi adók és jövedelemadók szerepelnek a rendszerben. A jövedelmet terhelő adók: az egyéni teherbíró képességet honoráló tényleges jövedelemadók progresszív vagy általános mértékkel, a bérekre kivetett progresszív vagy lineáris kereseti adók (ezek hozadéki adók, de amennyiben mérsékeltlen személyi körülményeket is figyelembe vesznek, közelítenek a jövedelemadóhoz), továbbá ezekhez kapcsolódnak kiegészítő „jövedelemadók” (ez utóbbiakat 1. a IV/9 pont alatt). A költségvetési statisztika igazolja, hogy ezekből származik a legtöbb bevétel a lakossági adószférában. De a legfontosabb: fel kell fedezni, hogy a fejlődés iránya egy egységes általános jövedelemadó alkalmazása, ez felel meg a társadalompolitika igényeinek — ez lenne a szintézise az előbbieken felsorolt adóknak. Ebben a vonatkozásban Kína után Magyarország tette meg a legjelentősebb kezdeményezést.

1. Mint a III. pont alatt kifejtettük, a szocialista jövedelemadóztatás egyik sajátossága: különválasztva adóztatják a mezőgazdaság jövedelmét. Ez inkább hozadéki adó, amelyben azonban felfedezhetők jövedelemadó elemek, pl. családi körülmények figyelembevétele az adóztatásnál (Magyarország).

2. A jogalkotás azonos módszert követ. A lakosság adóit és ezek között a jövedelemadókat is törvénnyel vezetik be. Több alkotmány így rendelkezik, ezeket a cikkelyeket az adójog „alkotmányos alapjának” tekintjük. Történetileg itt nem változott a helyzet: a francia forradalomtól kezdve társadalmi-gazdasági rendszerekre tekintet nélkül a törvényhozás dönt a polgárok adóztatásáról — ezt a gyakorlatot követi a jövőben a magyar jogalkotás is. Egyes szocialista alkotmányok is az adójogalkotást — tekintet nélkül az adóalanyokra — törvényhozási tárgyként jelölik meg, ennek ellenére több államban a szocialista szektor adóit kormányrendelettel szabályozzák, azon az elvi alapon, hogy az állami szektor adója csak formailag adó és csak ahol tényleges tulajdonosváltás van a jövedelmek adóval történő elvonásakor — ismerhető el a közgazdasági-jogi adójelleg. Kisebb kitérők után majd ezt az utat választja a magyar jogalkotás is.

3. A munkabéreket különválasztva adóztatják vagy pontosan ezeket adómentesítik. Ez a megoldás technikailag igen egyszerű, emellett jól kalkulálható állami bevételt jelent. A bruttó bérekre kivetett kereseti adó, amely tehát hozadéki adó, funkcióját abban látjuk hogy alkalmas a bérek szabályozására, arányosítására.

4. A magánvállalkozás bizonyos szférájában, főleg a nagyobb jövedelmet elérő kisipar és magánkereskedelem esetén a tényleges jövedelmet adóztatják, tehát a bevételből levonhatók az annak megszerzését célzó költségek. Ugyanekkor egy több éves átlagjövedelmet mérve és feltételezve ebben a szektorban általános adózás is elfogadott, illetőleg elrendelt,

ami kényelmes és technikailag elfogadható megoldás az adójogviszony minden szereplője számára.

5. Kizárólag a szocialista jövedelemadóztatás körében jelentkezik az érdekes „plurális”: több államban nem egy jövedelemadó kap helyet a rendszerben, hanem egymástól független jövedelemadók, amelyek meghatározott adóforrásokhoz, vagy esetleg adóalany kategóriákhoz kötődnek. Ennek a rendszernek vitathatatlan előnye az áttekinthetőség, a preferált csoportok adójogi helyzetében a változások könnyebben keresztül vihetők, de feltételezi azt is, hogy a szeparált jövedelmek adójogilag nem osztoznak közös sorsban, tehát az összevont (kumulált adózás) itt nem valósul meg, ami elvileg a klasszikus jövedelemadó modelljével már nem egyezik meg.

6. Több állam kivételezett helyzetet teremt az állami alkalmazottaknak, azaz mentesíti őket az adó alól, de esetleg mégis adóznak egy meghatározott jövedelem felett.

7. Egy egységes jövedelemadó rendszer esetében is található példa arra, hogy az egyes adóforrásokhoz más mértékkel kötődik az adójogviszony (pl. másodállások esetében).

8. Felbukkan a családi jövedelemadóztatás módszere is, de úgy tűnik, hogy ez még kivétel. A pénzügytan meghatározása szerint ez azt jelenti, hogy a közös háztartásban élők össze-sített jövedelmét terheli adóval. Ez feltételezi a szociálpolitikai ellentételezést is, illetőleg több családi, vagyoni stb. szempont érvényesítését. A mezőgazdaságban felfedezhető a családi adóztatás alkalmazása.

9. Meg kell különböztetni a jövedelemadóztatást és a jövedelmek adóztatását. Ez azt jelenti, hogy több más adó is terheli a jövedelmet, ezeket jogilag, technikailag külön kezelik a jövedelemadótól, bár a jogviszony elemzése alapján a jövedelemadó jogviszonnyal azonos helyzet található. Ezeket mellékadóknak nevezzük vagy esetleg kísérő adóknak, de ajánlható a kiegészítő jövedelemadó elnevezés is. Ezek tehát nem pótagadók, hanem önálló adó-nemek és szerző véleménye szerint egy speciális tényállás szankcionálása lehet az adó jogalkotó célja. Több államban pl. a gyermektelen személyek fizetnek adót (a feltételek igen eltérőek). A szocialista adórendszerekben a már eddig jellemzett színes kaleidoszkópot még gazdagítja más adó is, ilyen pl. a katonai vagy honvédelmi adó, amely ma már csak kivételes jelenség. (Bulgáriában volt, Magyarországon van, amellett Európában csak egy állam szedi: Svájc.

10. A szocialista államokban a központi hatalom adóztat. Az önkormányzatok csak felhatalmazás alapján vehetnek ki adókat, amelyek között jövedelemadó természetű is lehet.

11. A szocialista államokban a jövedelemadóval összefüggő közbevétel lehet még a társadalombiztosítási járulék (pl. Magyarországon a jelenlegi nyugdíjjárulék), amely tekintet nélkül felhasználásának céljára — nézetünk szerint — jövedelemadónak minősül. Amennyiben a bruttó keresetet terheli, akkor kereseti adó. Olyan példa is akad, hogy ezt nem vezetik be, de olyan is, hogy ez adót helyettesít vagy éppen adóval párhuzamosan alkalmazzák. Erre a kérdésre önálló fejezetrészen térünk vissza.

V.

A következőkben áttekintjük az európai KGST államok jövedelemadóit, vázoljuk a konkrét szabályozási megoldásokat. A részletektől azonban eltekintünk, mert egy másik munkában teljes egészében hozzájuthat az olvasó a részletekhez, az adók anyagi és eljárási szabályainak leírásához. Irodalmi forrás: az a kétkötetes munka, amely 1981-ben Amsterdamban jelent meg és azóta a tizedik kiegészítés tette naprakésszé a feldolgozást.¹³ Emellett

¹³ Guides to European Taxation Vol. V. Taxation in European Socialist Countries (edited by W. G. Kuiper—T. Nagy). Amsterdam, 1981 és 1—12 supplement.

egy bolgár szerző is publikált tanulmányt, amelynek anyaga az 1985. évi helyzetet mutatja be.¹⁴ Szemlélete miatt inkább a közgazdászok figyelmébe ajánlható az utóbbi tanulmány. Ebben a fejezet részben jelöljük meg azokat a változásokat is, amelyek előreláthatólag jogszabályalakot öltenek még ebben az ötéves tervperiódusban az egyes államokban.

A) *Szovjetunió*.¹⁵ A jelenlegi adórendszer részei a jövedelemadó, mezőgazdasági adó, továbbá az aggregények és kiscsalados polgárok adója. Ezeket fizeti a lakosság a II. fejezetben említett időszakról. A legfontosabb jogszabály az 1943. évi jövedelemadó-törvény, amelyet tizenkét alkalommal módosítottak. 1984. január 1-től lépett hatályba az ún. Andropov lakossági adókódex, amely azon a koncepción alapul, hogy a mezőgazdaságon kívüli minden jövedelmet a bruttó bevétel alapján jövedelemadóval kell megterhelni progresszív adóval, némely esetben adómentes minimum engedélyezésével. Külön tvr. rendelkezik a külföldi állampolgárok adóztatásáról. A munkások és alkalmazottak külön adóalany kategória, de adóztatják az állampolgárok más intézménytől származó jövedelmét, külön mértékekkel adóztatják még a tudományos, irodalmi, művészeti alkotások jövedelmét és külön a kisipari stb. tevékenységet folytató és más szabadfoglalkozásúak bevételeit. 1987-től engedélyezik egy új törvény alapján bizonyos magán-tevékenységek (ipar, szolgáltatás stb.) folytatását, 29 féle tevékenység végzésére kaphatnak engedélyt a szovjet állampolgárok, ilyen kereseti tevékenység főmunkaviszony mellett és ösztönzési célból társulásokban is folytatható. Igen kedvező progresszív adó jogszabálya került kihirdetésre és alkalmazásra 1987. május 1-től, ez a törvény a legutolsó módosítása az említett Andropov-kódexnek.^{15/a} Várható, hogy további ösztönző tényezőket építenek be a jövedelemadóztatásba, a mezőgazdasági adó tételeit pedig tágabb határokra kívánják széthúzni. A szakirodalom és a napi sajtó jelzi a családi jövedelemadó bevezetésének terveit is, de a legújabb információk szerint egy ilyen jogszabály megalkotását későbbre halasztják. A Szovjetunióban az aktív keresők nagy része munkás és alkalmazott, akik havi 70 Rubel illetmény felett mindenképpen adóznak. A Szovjetunióban az említett aktív keresők jövedelemadója valójában kereseti adó, de olyan elnevezést a szovjet jog nem ismer. Emellett ez a kereseti adó is jövedelemadó-természetű lesz abban az esetben, ha az adóalany több mint 4 személy eltartásáról gondoskodik, ekkor ugyanis adóját 30%-kal csökkentik. A már említett aggregények és kiscsalados személyek adója viszonylag alacsony kulcsú, a férfiak és nők meghatározott életkor alatt fizetik, ha nincs gyermekük (a nem férjezett nők adómentesek). A Szovjetunióban különben a társadalombiztosítási járulékon felül a jogi személyek a kifizetett munkabér után vagy a bérek növelése esetén adót nem fizetnek — ez nem illene bele az elég konzervatív szocialista szektorú adórendszerbe, amelynek teljes átalakítását a következő években kívánják megkezdeni. A szovjet adórendszer különben teljesen központosított, a helyi adók és illetékek különösen alacsony mértéke miatt ezeket inkább a vagyonalakulás és egyes tevékenységek ellenőrzésére veszik igénybe, ezek fiskális nyomatéka tehát elenyésző.

B) *Bulgária*.¹⁶ Az általános jövedelemadó két részből áll: a béradóból és az ún. általános jövedelemadóból. Az előbbit fizetik a munkások és alkalmazottak, továbbá külön mértékek szerint a részfoglalkozású műszaki személyek és külön mértékek szerint, gazdasági tevékenységük után, a magánszemélyek és más szabadfoglalkozásúak. A bolgár törvény szerint az említettek az I. osztályba tartozó jövedelemadó alanyok, míg a II. osztályba találjuk a magánföldhasználók, tsz-tagok háztáji gazdaságának és más kisegítő gazdasággal

¹⁴ I. Vucsev: A jövedelem- és vagyonadóztatás szervezése a KGST-tagországokban. Pénzügyi Szemle, 1985. 5. sz.

^{15/a)} M. I. Piszkotyin: USSR — in: GET—V.

¹⁵ V. A. Tur: Individualnaja trudovaja dejatelnoszti i nalogi. Finanszi, 1987. 6. sz. A jogszabályt lásd: Vedomoszti, 1987. 17. sz.; továbbá: Csaba László: A szovjet reform kibontakozása II. rész. Külgazdaság, 1987. 10. sz. 34—35. p.

¹⁶ Nikolaj Vucsev: Bulgária — in: GET—V.

rendelkezők jövedelmének adóját. Bulgáriában is van „gyermektelenek adója”, amely elég magas mértékű és miután alapja megegyezik a jövedelemadó alapjával, gyakorlatilag ugyanazon jövedelem kétszeres megadóztatását eredményezi. A vállalatok a kifizetett bérek után itt már fizetnek progresszív adót, amelyet az adópolitikának majd figyelembe kell venni, ha a tervezett reform alapján a kifizetett béreket már csak természetes személyek adói fogják terhelni.

C) *Románia*.¹⁷ A román koncepció és szabályozás szerint az államhatalmi és államigazgatási szervek és alárendelt szerveik munkavállalóinak munkaviszonyból származó jövedelme nem adózthatandó (a vállalat adózik a kifizetett bérek után). A román adórendszer jellemzője a differenciált jövedelemadó rendszer, amelybe az alábbi adónemek tartoznak: magánszektorból származó díjazások adója; egészségügyi dolgozók külön adója; irodalmi, művészeti és tudományos tevékenység adója; publikációs tevékenység adója; zenészek és más művészek jövedelmének adója; továbbá a kisiparosok és kiskereskedők adója. Mindemelett itt is van külön mezőgazdasági adó és gyermektelenségi adó is, amelyet a családi állapotra való tekintet nélkül progresszív skála szerint 25 éven felüli személyek fizetnek. A román rendszer egyik előnye, hogy elismeri a jövedelemadók többségénél a költségelszámolást, azaz a ráfordítások a bevételből levonhatók vagy adómentes jövedelemminimumot írnak elő. Úgy tűnik, hogy az állami alkalmazottak előnyben részesülnek, mert nem adóznak. A román szakirodalom azonban utal arra, hogy a többi adófizető réteg magas reáljövedelmet ér el és így az ilyen jövedelemszerző tevékenység lukratív. A korlátozások az engedélyezési-feltételrendszerrel érvényesítettek, tehát az adózás ilyen értelemben nem korlátozó tényező.

D) *NDK*.¹⁸ A szovjet adórendszer mellett az NDK lakossági adórendszere viszonylag a legstabilabb a KGST keretében. Érdekes, hogy különválasztják az egyéni vállalkozók és a magánkisipar jövedelemadóztatását a munkajövedelmek adóitól. Ez utóbbi a kereseti adó, amely családtagi kedvezményeket is érvényesít, ebben a tekintetben egyedülálló megoldást alkalmaz a KGST-ben. A családi állapot és a gyermekek száma adócsökkentő tényező, a legmagasabb adót az egyedülálló és magas keresetű személyek fizetik. Ugyanilyen koncepció érvényesül a szabadfoglalkozásúak adóztatásánál is. A preferált helyzet a kisipari és mezőgazdasági szövetkezetek területén található meg: alacsony progresszív adó az ipari szektorban, a tsz-tagok viszont adómentesek. Azt a nettó jövedelmet, amely a mezőgazdaság és kereskedelmi tevékenység jövedelme, igen „finom”, sávosan progresszív adóval terhelik meg.

E) *Csehszlovákia*.¹⁹ Viszonylag egyszerű szerkezetű a lakossági jövedelemadó-rendszer, amely négy adónemből áll: alkalmazottak kereseti adója; író- és művészi tevékenység jövedelemadója; mezőgazdasági termelők jövedelemadója; a magánszféra jövedelemadója. Csehszlovákia is követi a KGST-ben követett elvet: az alkalmazottak tulajdonképpen kereseti adót fizetnek és csak pár adó kategóriában lehet a tiszta jövedelmet adóalapként elszámolni.

F) *Lengyelország*.²⁰ A KGST keretében a lengyel a leggyakrabban változó és elég nehezen áttekinthető adórendszer. Az ún. kereseti adó a munkaviszonyban álló állami és szövetkezeti alkalmazottakat nem terheli: a másodállás, irodalmi, tudományos, művészeti és más hasonló tevékenységek rezsiköltséggel csökkentett bevétele e progresszív mértékű adó alapja. Lengyelországban is van mezőgazdasági adó. Különleges szabály: a jövedelemadót a férj és feleség együttes jövedelme után kell fizetni, emellett egy speciális adójogi

¹⁷ *Ioan Condor*: Romania — in: GET—V.

¹⁸ *Hans Spiller*: Deutsche Demokratische Republik — in: GET—V.

¹⁹ *Milan Bakes*: Czechoslovakia — in: GET—V.

²⁰ *Marian Weralski*: Poland — in: GET—V.

intézmény az ún. kiegyenlítő adó is funkcionál. A többi jövedelemadó alanya (tehát a kereseti adó alanya is) fizeti, ha éves jövedelme egy bizonyos szintet meghalad, ennek az összegét lassan emelik az inflációs tényezőkre tekintettel. Ez tehát a kumulált jövedelmek adója, amelyet valószínűleg megszüntetnek egy olyan személyi jövedelemadó bevezetésekor, amely a magyar modellt követné.

G) *Jugoszlávia*.²¹ Az összehasonlító adójogtan szempontjából talán ez a legérdekesebb adó-vadászterület. A hat szövetségi állam autonóm adóztatási joggal rendelkezett, de a legújabb fejlemény az, hogy egy megállapodást kötöttek egymással az adórendszer egységesítésére. A további lépés az új alkotmány hatályba léptetésével a központosított adórendszer bevezetése, amellyel a jugoszláv adórendszer hasonló lenne a többi unitárius állam adórendszeréhez. Ez idő szerint hatféle jövedelemadó funkcionál, amelyet még más forgalmi és vagyonadók egészítenek ki. Emellett az adóztatott összjövedelmet is terheli még egy adó, hasonlóan a lengyel megoldáshoz és közelítve ahhoz az általános és egységes adóztatási elvhez, amelyet Magyarországon alkalmaznak.²²

VI.

Az összehasonlító adójogtan bizonyára felveti a kérdést: a nyugati rendszerek mintájára, de szocialista adójogi koncepcióval (tehát a szocialista szektor elsőbbsége stb.) kialakulhat-e egy egységesítés, harmonizáció a KGST körben. A történelmi fejlődés eddigi menete és különösen napjaink politikai atmoszférája arra a megállapításra ösztönöz, hogy az államok ragaszkodnak belső és külső pénzügyi szuverenitásukhoz, tehát szabadon alakítják ki adórendszereiket és csak megfelelő „ellentét” biztosítása esetén, a viszonyosság feltételével kötnek nemzetközi adójogi egyezményeket. Elképzelhető azonban, hogy a KGST együttműködés, a belső piacok közti kapcsolatok szabadabbá tétele (egymás közti viszonylatban) igényli majd az adórendszerek harmonizálását, amelynek több egyéb feltétele van, mint pl. az árrendszerek, devizajog stb. egyeztetése és harmonizálása, esetleg közös szabályozása. Ha tehát valaki mégis hasonlóságot vél felfedezni a szocialista államok jövedelemadóztatásában, akkor ennek nem valami harmonizációs mozgalom áll a háttérben, hanem az az egyszerű társadalmi-gazdasági tény, hogy a társadalmi tulajdonon alapuló gazdaság mellett a további szektorok ösztönzött és tompított adózása szükségszerű, és a hasonló vagy azonos adónemek a jogösszehasonlítás alapján szerzett tapasztalatok és egyszerű jogi ráhatás eredményeként töltötték fel a rendszereket.

Várható a gazdasági mechanizmusok reformjával egy olyan adóreform is, amely valamennyi jövedelmet megterhelhet ezzel a személyi adóval és felszabadítja a vállalatokat a bérek adóinak nyomásától. (Jelenleg a bolgár, román és lengyel rendszerben van vállalati-bér-adóztatás, ami független a társadalombiztosítási járuléktól.) Ebben a vonatkozásban a magyar gazdaságpolitika most mutat kezdeményezést és ennek pozitív joga máris „megmutatkozik” a magánszemélyek jövedelemadójára vonatkozó törvény és az új egységes vállalati jövedelem szabályozási kormányrendelet jövő évi hatálybaléptetésével. Az indirekt irányítási rendszer pénzügyi joga nem engedélyezhet indirekt jövedelemadóztatást, mert ez nem teszi láthatóvá a valódi jövedelmeket, nem teszi reálisan érezhetővé a lakossági adóterhetet, ami mindenképpen társadalmi konfliktusok előidézője lehet.

²¹ *Bozidar Jelcic*: Yugoslavia — in: GET—V.

²² *T. Nagy*: Current trends in income taxation in Eastern Europe. Bulletin for International Fiscal Documentation. No. 10. 1987.

Nem tartjuk feladatunknak ebben a jogi dolgozatban a magyar jövedelemadó közgazdasági, pénzügytani természetének és funkcióinak kifejtését és bírálatát²³. Utalni szeretnénk azonban a magyar idevonatkozó jogfejlődés cezuráira, mert ezek felelevenítése révén lehet benyomást szerezni arról, hogy hazánkban is egy változatos és a szocialista fejlődés irányába ható jövedelemadó rendszer alakult ki.

A magyar rendszerben a jövedelemadót részben megelőzve, részben ezzel párhuzamosan társadalombiztosítási járulékok és kereseti adó is szerepeltek. A főfoglalkozású munkaviszony jövedelme után 1948—1951 között öregségi járulékokat kellett fizetni, 1952—53-ban 1%-os kereseti adó (tisztá hozadéki adó!), 1954-től 1963-ig 3%-os kereseti adó, 1967-től 1982-ig 3—10%-os, majd 1983-tól 3—15%-os nyugdíjjárulékok gazdagították az adórendszert. A főmunkaviszonyban állókat jelenleg csak ez az utóbbi terheli. Elnevezés szerint tehát a főmunkaviszony jövedelmét jövedelemadónak minősített közadónem mostanáig nem terhelte (a reform 1988-tól ezt is alkalmazza).

1949-től van hazánkban általános jövedelemadó, amely jogi szerkezetével minden szektor jövedelmét átfogta, tehát a mezőgazdaságét is, de ez nem volt ösztönző hatású, mert a ténylegesen nagyobb jövedelem magasabb adója ebben a szektorban visszatartó tényező. 1956-tól kiválik külön adónemként a mezőgazdasági lakosság jövedelemadója, 1972-től önállósul a szellemi tevékenységet folytatók jövedelemadója, 1983-tól csak az általános jövedelemadó és a mezőgazdasági jövedelemadó (ez utóbbi háttáji és kiegészítő gazdaságok jövedelemadója névvel) funkcionál.²⁴ A gazdasági mechanizmus továbbfejlesztésével újabb fejlemény: 1988-tól a magánszemélyek jövedelemadója kap helyet a rendszerben, amelyet kizárólag a földterület megműveléséből származó jövedelmet hozadéki alapon adóztató földadónak elnevezett adónem „egészíti ki”. Az 1972. évi II. törvény alapján az új jövedelemadó jogforrása törvény s mint kitűnik a jogpolitikai koncepciókból minden adó jogforrása a közeljövőtől kezdve törvény lesz, ami összefügg az Országgyűlés hatáskörének bővítésével és azzal a gazdaságpolitikai törekvéssel, hogy stabilizálják az adórendszert és a nemzeti jövedelem nagy hányadának költségvetésbe való bevonását, ennek mértékét és jogcímeit csak törvény állapíthatja meg.

A magyar lakossági jövedelemadó-rendszer jogi alapkérdéseit, ideértve a rendszerezés vonatkozó elméletek feldolgozását is Meznierics Iván munkáiból ismerhetjük meg; a megjelenés idejében hatályban volt jövedelemadó-rendszer részletes szabályainak irodalmi forrása is a szakkörök által elismert 3 monográfiája.²⁵

²³ A problémák részletezését, a jövedelemadó reformbírálatát l. különösen: *Falusné Szikra Katalin*: A magas személyi jövedelmekről, Közgazdasági Szemle, 1979. 10. sz. — ua.: Az első és második gazdaság közötti bér, illetve jövedelemdiszparitás. Közgazdasági Szemle, 1986. 3. sz.; *Ferge Zsuzsa*: Gondolatok a személyi jövedelemadóról. Gazdaság, 1986. 4. sz.; *Rák György*: A személyi jövedelemadó bevezetésének lehetőségei és korlátai. Gazdaság, 1986. 4. sz.; *Földes Gábor*: A láthatatlan jövedelmek adóztatásának gazdasági és jogi összefüggései. Társadalmi Szemle, 1986. 8—9. sz. Megemlítjük, hogy egy hatásos jövedelemadóztatással a szocialista gazdaságban a külföldi irodalom is foglalkozik, amit szerintük indokol a tapasztalható nagy jövedelemkülönbség az egyes társadalmi rétegek között; *R. A. Musgrave*: Fiscal system. New Haven, 1969., továbbá *Heinz Kolms*: Finanzwissenschaft. Band III. Berlin, 1976. 28—30. p.

²⁴ A jogfejlődést tárgyalja: *Tóth János*: Lakosságadóztatási rendszerünk felszabadulás utáni fejlődésének főbb szakaszai és sajátosságai. Acta Fac. Pol. Iur. Univ. Sci. Bp. 1965. Tom. VII. ua.; A lakosság adói, Bp. 1977.; *Nagy Tibor—Borbély László*: Adóreformok pénzügytörténetünk új korszakaiban. Pénzügyi Szemle, 1970. 3—4. sz.

²⁵ *Meznierics Iván*: Pénzügyi jog a szocialista gazdálkodás új rendszerében. Bp. 1969. 254 s. köv. p.; ua.: Pénzügyi jog a szocialista gazdálkodásban és a nemzetközi kapcsolatokban. Bp. 1972. 323 s. köv. p.; ua.: Átdolgozott kiadás. Bp. 1977. 338 s. köv. p.

Az utóbbi tíz év adójogi fejleményeinek szinte nincsen más tudományos feldolgozása, viszont a jelenlegi reform a tudomány újabb állásfoglalásokra kényszerítette. Annak ellenére, hogy törvény lett az alapvető jogforrás, várható, hogy a végrehajtás tapasztalatai alapján korrigálható lesz az életviszonyoknak nem megfelelő olyan rendelkezés, amelyet gondos politikai és tudományos felülvizsgálat után módosítani javasolnak (az Országgyűlés külön bizottságot állított fel a jövedelemadó-törvény végrehajtásával kapcsolatos tapasztalatok összegyűjtésére és értékelésére. A jelenlegi rendszer jellemzői pl. az, hogy a mezőgazdasági adózás az említettek szerint függetlenített, az egyébként megszerzett jövedelmek (bizonyos jövedelemhatár alatt a mezőgazdasági is) az egységes személyi jövedelemadó tárgya lesznek, a preferált területek (tudományos, irodalmi stb.) különválasztása pedig nem tekinthető kivételnek, hanem ösztönző célú szabálynak, amely pozitív hatású nemcsak az egyénre, de a népgazdaságra is. Összefoglalva: a jelenlegi jövedelemadó-rendszer is finomítani és fejleszteni kell s lehet, hogy ez kicsit távolabb viszi el a magyar rendszert a most említett modelltől, de a szocialista adórendszer, mint variáns nem jelenthet uniformizáltságot, csak azt jelenti, hogy egy másik társadalmi-gazdasági rendszer jövedelemadója kért helyet a globuson.

VIII.

Vissza kell térnünk a IV. fejezet 11. pontja alatt megemlített társadalombiztosítási járulék jövedelemadó jellegének „felülbíráására”.

A jelenlegi magyar helyzetben még nem ismeretesek a társadalombiztosítás pénzügyi reformjának alap gondolatai, de úgy tűnik, hogy a társadalombiztosítás egy elkülönített és lukratívan működtetett állami alapként működik és gazdálkodik 1989-től. Ilyen feltételek között önfenntartóvá kellene válnia és tényleges, a szolgáltatások mértékéhez és fajaihoz igazodó differenciált és az alap igényei szerint változtatható mértékű társadalombiztosítási járulék „tartalma” lenne a személyek kötelező és ezt még kiegészítő önkéntes befizetéseinek.

A KGST államokban kivétel nélkül minden vállalat és szövetkezet fizet a bérek után „társadalombiztosítási járulékot”, ezt egyenes adónak minősíthetjük, amely a vállalati költségek között kerül elszámolásra. (Magyarországon a vállalatok 1954—83 között béradó és társadalombiztosítási járulékot is fizettek, ezek összevonasából lett a jelenlegi 40%-os egységes társadalombiztosítási járulék-mérték. Megjegyzendő: a jelenlegi rendszerből a béradó „eltűnik”, de ez más jellegű most, mint az 1983 előtti rendszerben.) Ugyancsak a költségvetés bevétele a társadalombiztosítási, illetőleg nyugdíjjárulék, amelyet Jugoszláviában és az NDK-ban fizetnek, ezekben az államokban ez független a jövedelemadótól és a kereseti adótól. Magyarországon a jelenlegi nyugdíjjárulék, amely a főmunkaviszony kizárólagos közterhe, kereseti adó természetű, a magánszektorban még van párhuzamos „adóztatás”, tehát jövedelemadó és társadalombiztosítási járulék is fizetendő. Ameddig a társadalombiztosítás integráns része a költségvetésnek, jogi szempontból teljesen mellékes, hogy jövedelmeit minek minősítjük, de nézetünk szerint ezek társadalombiztosítási adók, függetlenek a társadalombiztosítási juttatásoktól, amelyek a vonatkozó törvények alapján alanyi jogon járnak. A Szovjetunióban a dolgozók nem fizetnek járulékot, mégis részesülnek nyugdíjban. A kereseti adó jellegű nyugdíjjárulék Magyarországon nincs kapcsolatban a majdani nyugdíj mértékével. A gazdaságpolitika és a pénzügyi politika indokoltan tesz megkülönböztetést a társadalombiztosítási adó, az egyéb adók és a társadalombiztosítási befizetési kötelezettség: a járulék között. Az összehasonlító pénzügyi jog és pénzügytan a mostani reform-folyamatban ajánlhatja, hogy több államban bevált módszereket tanulmányozva alakítsuk át a társadalombiztosítási pénzügyi kör és a költségvetés kapcsolatát,

valamint mindezek viszonyát az esetleges kötelezettekhez. Megoldás lehet az is, hogy egy-egyesítik az adót és a társadalombiztosítási fizetési kötelezettséget, ha pedig mégis a „szeparált” adóztatás mellett dönt a pénzügyi politika, akkor is a jogviszonyok kialakítását a kettős adóztatás elkerülésével méltányos megoldani. (Érdekes példa: Romániában az állami alkalmazottak nem fizetnek járulékot, de kereseti adót és jövedelemadót sem.) A magyar rendszer egy ilyen kezdeményezéssel a szocialista variánsban belül egy újabb megoldással szolgálhat. Ezt azért említettük meg, mert a nemzetközi szakirodalom állandóan foglalkozik a társadalombiztosítási járulékok, mint adók problémájával²⁶ és ezen a téren is várhatóak reformjellelű változások a szomszédos szocialista államok jogrendszereiben.

ТИБОР НАДЬ

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ ВАРИАНТ ПОДОХОДНОГО
— СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ ПОДХОД

(Резюме)

В своей работе автор, применяя сравнительный метод, рассматривает актуальные вопросы подоходного налога в социалистических странах. Автор устанавливает, что подоходный налог является одной из тех категорий финансового права, которая имеет глубокие корни, проверенную практику и узнаваемое организационное тождество в различных системах.

Автор делает обзор модели социалистического подоходного налога, которая впервые появилась в ходе развития и определила развитие права народной демократии. Сравнительно-правовой подход подтвердил, что советская модель создала ту концепцию подоходного налога, которая и по сей день господствует в качестве нашей экономической политики.

Автор рассматривает еивведенную на западе единую систему налогов, взимание налогов в азиатских странах и подробно раскрывает систему подоходного налога в Советском Союзе, Болгарии, Румынии, ГДР, Чехословакии и Югославии.

В последней части работы автор знакомит с венгерской системой подоходного налога, начиная с 1949 г. и вплоть до наших дней.

²⁶ T. Nagy: Hungarian social insurance contributions as state taxes. (In: Legal development and comparative law. Bp. 1986.) 299—330. p.